

IRAK SEÇİM SÜRECİNDE SADR VE SİSTANİ'NİN POZİSYONUNA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

FEYZULLAH TUNA AYGÜN

Uzman ORSAM

“

Kazimi, göstericilerin desteğini muhafaza edebilmek amacıyla hükümetini “Irak’ı erken seçimlere taşıyacak hükümet” olarak lanse etmiştir. Bu doğrultuda Kazimi öncesinde Irak Parlamentosunda başlayan yeni seçim yasası tasarıları hakkındaki görüşmeler devam ettirilmiştir.

”

Irak’ta 1 Ekim 2019 tarihinde başlayan hükümet karşıtı gösteriler neticesinde Başbakan Adil Abdulmehdi istifa etmiştir. Bunun ardından başlayan başbakanlık krizi Muhammed Tefvik Allavi ve Adnan Zurfi’nin başarısız hükümet kurma girişimleriyle devam etmiştir. Kriz, Mustafa el-Kazimi’nin 7 Mayıs

2020 tarihinde Irak Parlamentosundan aldığı güvenoyu ile sonlanmıştır. Ancak göstericilerin isteği doğrultusunda erken seçimlere gidilmesi kararının alınması ülke içindeki kırılmaların da yükselişe geçmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda Irak siyasetinin başat aktörü olan Iraklı Şiiilerin pozis-

yonları, ülkenin geleceği açısından büyük bir önem taşımaktadır.

1 Ekim 2019 tarihinde başlayan hükümet karşıtı gösteriler, Irak siyasetinde ilk kez bir başbakanın görev süresini tamamlayamadan görevinden ayrılmasına neden olmuştur. Hatta gösterilerin siyaset

üzerindeki etkisi nedeniyle Irak ve siyaseti “ekim öncesi ve ekim sonrası” olması ol-

mak üzere ikiye ayrılmıştır. Hatta bu kapsamda ülkeyi etkisine alan gösteriler “Ekim Devrimi” olarak isimlendirilmiştir. Bu doğrultuda siyasette yaşanan kırımlarla farklı parlamento gruplarının uzlaşa başbakanı olan Adil Abdulmehdi'nin ardından Irak'ta başbakanlık krizi yaşanmıştır. Kriz Muhammed Tevfik Allavi ve Adnan Zurfî'nin başarısız girişimlerinin ardından Irak İstihbarat Servisi Başkanı Mustafa el-Kazîmi'nin güvenoyu almasıyla sonlanmış ve hükümet kurulabilmiştir.

Gösterilerin ortaya çıkardığı dinamikler nedeniyle Başbakan Kazîmi, hükümet programı içerisinde yeni bir seçim yasaının yapılması ile birlikte erken seçimlere gidilmesine yer vermiştir. Hatta Kazîmi, göstericilerin desteğini muhafaza edebilmek amacıyla hükümetini “Irak'ı erken seçimlere taşıyacak hükümet” olarak lanse etmiştir. Bu doğrultuda Kazîmi ön-

cesinde Irak Parlamentosunda başlayan yeni seçim yasaı tasarısı hakkındaki görüşmeler devam ettirilmiştir. Parlamentoda üzerinde uzlaşa sağlanan tasarı 5 Kasım 2020 tarihinde Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih tarafından onaylanmıştır ve 9 Kasım 2020 tarihinde Irak Resmî Gazetesi'nde yayımlanarak yasallaşmıştır. Seçim yasaının yürürlüğe girmesiyle seçim takvimi doğrultusunda öncelikle 6 Haziran 2021 tarihinde sandık kurulmasına karar verilmiştir. Ancak Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komiserliğinin (IBYSK) hazırlıkların tamamlanabilmesi için daha fazla zaman talep etmesi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından yeni tarih olarak 10 Ekim 2021 belirlenmiştir.

Seçim takviminin işlemesiyle adaylık süreçleri nihayete ermiştir. Bu doğrultuda IBYSK tarafından milletvekilliği adaylıklarının incelenmesinin ardından 951'i kadın ve

789'u bağımsız adaylar olmak üzere toplam 3249 kişinin adaylığı ve 21 seçim koalisyonunun yarıya dâhil olması kabul edilmiştir. Ancak seçimlerden çekilmek isteyen bazı siyasi parti ve adayların bu taleplerini geçerli sürenin dışında iletmeleri nedeniyle listede isimlerinin muhafaza edildiği Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komiserliği (IBYSK) tarafından açıklanmıştır. Bu nedenle seçimlerden çekilmek istediğini açıklayan aday ve partilerin çekilmesine aday listelerinin nihai hâline ulaşması gerekçesiyle izin verilmemiştir. Bu durum seçimleri boykot edeceğini açıklayan siyasi partilerin bu pozisyonlarının bir siyasi manevra olarak kullanılabilmesinin önünü açmıştır.

BOYKOT VE GERİ DÖNÜŞ

Yürürlüğe konulan yeni seçim yasaıyla birlikte siyasi partiler açısından birçok yenilik ortaya çıkmıştır. Öncelikle bu yenilikler arasında daraltılmış seçim bölgelerinin

oluşturulması ve Sainte- Laguë nispi dağıtım metodu yerine en fazla oy alan kişilerin temsil hakkına sahip olması sayılabilir. Yapılan değişiklikler neticesinde önceki sistemler doğrultusunda ulaşılan temsil oranının altında kalacak siyasi partiler açısından boykot seçeneği ortaya çıkmıştır. Bu siyasi partilere ek olarak gösterilerle ortaya çıkan siyasi partilerin yeni sistemle başarısız olma ihtimali bu partileri de boykot cephesinde yer almaya itmiştir. Ancak bu noktada boykot çağrısında yer alan partilerin gösteri liderlerinden İhab el-Vezni'nin öldürülmesinin ardından bu boykot çağrısında yer aldığı görülmektedir. Ancak bu partiler arasında ayrışma ortaya çıkmıştır. Boykot çağrılarını haksız bulan göstericilerin partileri desteklemeye devam etmesi beklenmektedir. Zira bu seçmen kitlesi açısından erken seçimlerle ilgili talepleri arasında:

- Adil ve uygulanabilir seçim yasası,
- Bağımsız ve tarafsız Seçim Komisyonunun oluşturulması,
- Siyasi partiler yasasının uygulanması,
- Adil bir seçim ortamının sağlanması,
- Göstericileri öldürenlerin yargılanması,
- Yolsuzluğa bulaşmış siyasetçilerden hesap sorulması ve
- Devlet kontrolü dışında silah bırakılmaması yer almıştır.

Bahsedilen taleplerin karşılanması konusunda seçimlere doğru iyileşme yerine özellikle güvenlik durumunda yaşanacak gerilemelerin, göstericiler arasındaki boykot eden

kesimin artışına neden olabileceği söylenebilir.

Göstericilerin yaşadığı boykot ayrışması ile birlikte 2018 yılında düzenlenen seçimlerden en büyük seçim koalisyonu olarak çıkan Sairun Koalisyonunda da benzer bir boykot süreci yaşanmıştır. Ancak Mukteda es-Sadr liderliğindeki grubun tutumundaki farklılık seçimlerin ertelenmesi durumunda koalisyonun boykot kararı alınmasında etkili olduğu algısının oluşturulması amaçlanmıştır. Diğer yandan bu aşamada Sadr ve koalisyon liderlerince Iraklı seçmenler tarafından "siyasetteki çarpıklıklar" şeklinde isimlendirilen konularda açıklamalar yapılarak seçmen desteğinin artırılmasının hedeflendiği söylenebilir. Ancak seçim takviminin işlenmesi sonucu seçimlerin ertelenmesi üzerindeki baskıların azalmasıyla Sairun Koalisyonunun

seçimlerde yer alacağı açıklanarak boykot süreci sonlandırılmıştır.

“
Sadr'ların boykot ve seçimlere yönelik politikalarıyla birlikte koalisyon içerisinde yer alan Irak Komünist Partisi de seçimleri boykot edeceğini açıklamıştır.”

”
Sairun Koalisyonu içerisinde yer alan Sadr'ların boykot ve seçimlere yönelik politikalarıyla birlikte koalisyon içerisinde yer alan Irak Komünist Partisi de seçimleri boykot edeceğini açıklamıştır. Bu noktada boykota dâhil olan partiler, seçim sistemine eleştirel yaklaşan veya göstericilerin taleplerinin yeterince karşılanmadığını ifade eden partilerden oluşmaktadır. Ancak se-

çimlerin ertelenmesi amacıyla boykot eden partiler de Irak siyasal sisteminde yer almaktadır. Bu grup içerisinde yer alan partiler açısından ülkedeki güvenlik durumu öne sürülerek seçimlerin ertelenmesi çağrısı yapılmakta olup bu durum sebebiyle boykot girişimleri olmaktadır. Bu ikilem içerisinde Irak Komünist Partisi tarafından yayımlanan manifestolar, seçimlere katılım ile gayrimeşru yapının yeniden inşa edildiğini ve bunun önüne geçilebilmesi için seçimlerin boykot edilerek sistemin işlemez hâle getirilmesini önermektedir. Siyasi partilerin boykot ve seçimlere katılım konusundaki ayrışmalarının ötesinde boykot cephesinin temelinde demokratik sisteme güven duymama faktörünün yanı sıra seçimlerin özgür ve tarafsız bir şekilde yapılabilmesini sağlayacak ortamın oluşturulmama kaygısının yattığı söylenebilir.

SİSTANİ’NİN BELİRSİZLİĞİ

Iraklı etkin ve önemli Şii dinî lider Ayetullah Ali el-Sistani’nin 2018 yılında yapılan seçimlerden önce “hiçbir aday, parti ve koalisyonu desteklemediğini” açıklaması ve “seçmenleri geçmişte yanlış yapan kişilere oy vermemesi” için çağrıda bulunması Irak’ın orta ve güney vilayetlerindeki düşük katılımın açıklanmasına yardımcı olmaktadır. Ancak Sistani’nin 2014 yılındaki seçimlerden önce “yolsuzluğa bulaşmayan” adaylara oy verilmesi yönündeki çağrılarını seçmenlerin daha büyük oranda seçimlere katılmasının önünü açmıştır. Buna ek olarak ekim gösterilerine yönelik “koruyucu” bir pozisyon belirleyen Sistani, aynı pozisyonu 2021 seçimleri için de ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Sistani, “seçimler çok önemli, özgür ve adil seçimlerin önüne geçilmesi Irak’taki siyasi, ekonomik, güvenlik ve sağlık sorunlarının çözülmesine engeldir” demiştir. Ancak Sistani’nin seçmenleri doğrudan oy vermeye davet edip etmeyeceği katılım oranı konusundaki asıl belirleyicilerden birisi olacaktır. Seçim takviminin işlemleriyle birlikte Sistani açısından pozisyon değişikliği beklenmemesine rağmen tutumunu açıkça ifade etmesi bu süreci önemli oranda şekillendirecektir. Zira Sistani’nin, 2018 yılında düşük kalan katılım oranı nedeniyle siyasal sistemin işlemez hâle gelmesi endişesiyle önümüzdeki Irak seçiminde seçmenlere oy kullanması yönünde çağrı yapması beklenebilir. Ancak bu durumun tam tersi olarak siyasi elitlerin, göstericilerin taleplerinin karşılanması konusunda yetersiz kalması nedeniyle “cezalandırıcı” bir pozisyon ile bu çağrıda bulun-

maması seçime katılım oranının daha da düşük kalmasına ve rejimin meşruiyet tartışmalarına yol açabilir.

Sistani’nin seçmenleri doğrudan oy vermeye davet edip etmeyeceği katılım oranı konusundaki asıl belirleyicilerden birisi olacaktır. Seçim takviminin işlemleriyle birlikte Sistani açısından pozisyon değişikliği beklenmemesine rağmen tutumunu açıkça ifade etmesi bu süreci önemli oranda şekillendirecektir.

Iraklı Şiiler açısından belirleyici faktörlerin başında Ayetullah Sistani’nin tutumu gelmesine rağmen seçim süreci içerisindeki partilerin pozisyonları da etkili olmaktadır. Bu noktada hem siyasi partilerin hem de Sistani’nin pozisyon belirleme konusunda diğerlerini takip ettiği söylenebilir. Hatta pozisyonların belirlenmesinde “diğerini kontrol et ve dengele” yaklaşımının benimsendiği tepkisel açıklamalar sayesinde görülmektedir. Ancak bu noktada siyaset üzerinde etki kurabilmiş bir diğer faktör ise gösteriler konusudur. Zira etkinliği azalmış olmasına rağmen varlığını sürdüren gösteriler hem siyasal sistem hem de yaklaşan seçimler üzerindeki başlıca baskı unsurunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla Irak’ta yaklaşan seçimlerin genelde Irak, özelde Iraklı Şiiler açısından belirsizliğini koruduğu ve büyük değişikliklere neden olabilecek bir zemini ortaya çıkarabileceği söylenebilir. ■